Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет філології

Кафедра української мови

Виробнича педагогічна практика (мовна)

Методичні рекомендації

до проведення виробничої педагогічної практики (мовної)

для студентів 1-го курсу ОР магістр
спеціальності «А4 Середня освіта А4.01 Українська мова і література»
денної форми здобуття освіти

2026 р.

Стефурак Роксолана Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови.

Затверджено на засіданні кафедри української мови (протокол № 1 від 26 серпня 2026 року).

ЗМІСТ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

2. СТРУКТУРА ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ (МОВНОЇ) ПРАКТИКИ

3. БАЗА ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ (МОВНОЇ) ПРАКТИКИ

4. ПРАВА І ОБОВ’ЯЗКИ ЗДОБУВАЧІВ

5. КОМПОНЕНТИ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

6. ПІДСУМКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

9. ДОДАТКИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Виробнича педагогічна практика (мовна) є обов'язковим освітнім компонентом підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Українська мова і література)». Практика виконується в другому семестрі першого курсу (денна формою навчання). Її обсяг – 6 кредитів ЄКТС, або 180 годин, які повністю відводяться на самостійну роботу здобувача з обов’язковим виконанням індивідуального завдання (здобуття неформальної освіти). Форма підсумкового контролю — залік; мова навчання — українська.

Педагогічна практика має таке правове підґрунтя: Закон України «Про освіту», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року (редакція 2025-2026 років), Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 161 від 2 червня 1993 року, Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене наказом Міністра освіти і науки України № 93 від 2 квітня 1993 року, Національна доктрина розвитку освіти, затверджена указом Президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 року, Положення про організацію та проведення практики у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника», затверджене наказом №11 від 28 жовтня 2025 року, у яких зазначається мета, зміст і завдання професійної діяльності студентів під організаційно-методичним керівництвом спеціалістів-методистів вищої та середньої ланок освіти.

Практика є одним із домінувальних етапів професійної підготовки, на якому теоретичні знання з мовознавства, педагогіки, психології та методики навчання української мови поєднуються з реальною професійною діяльністю вчителя. Саме тут майбутній учитель-словесник уперше самостійно планує освітній

процес, проводить уроки, оцінює результати навчання учнів, аналізує власну діяльність і діяльність колег та формує індивідуальний професійний стиль.

Актуальність практики. Сучасна середня освіта вимагає від учителя української комплексного професійного портрета. Від нього очікують не лише ґрунтовного знання предмета, а й уміння формувати в учнів мовну, мовленнєву, комунікативну та предметну компетентності, працювати з текстом, застосовувати інтерактивні методи, цифрові ресурси й технології дистанційного та змішаного навчання. Окремого значення набувають індивідуалізація й диференціація навчання, формування безпечного та інклюзивного освітнього середовища, культури академічної доброчесності. Українська мова в умовах сьогодення виконує ще й світоглядну, виховну та державотворчу функції. Тому вчитель має усвідомлювати національно-світоглядний, художньо-виховний і творчо-розвивальний потенціал мови й уміти враховувати національні, етнічні та регіональні особливості освітнього процесу, формуючи національно свідому особистість. Засвоїти цей комплекс умінь лише в аудиторії неможливо. Потрібне реальне професійне середовище, де здобувач комунікує з класом, орієнтується в навчальних потребах учнів, апробує різні методи навчання, вивчає шкільну документацію, тобто вдосконалюється як фахівець. Практика створює такі умови й забезпечує перехід від навчання до самостійної професійної діяльності.

Місце практики в освітній програмі. Виробнича педагогічна (мовна) практика спирається на знання й уміння, сформовані під час вивчення низки освітніх компонентів: «Актуальні проблеми сучасної української мови: текстоцентричний аспект», «Теоретико-прагматичні аспекти лінгвістики», «Сучасні підходи до навчання української мови», «Сучасні освітні технології», «Методологія і методика наукових досліджень та академічна доброчесність», «Педагогіка та психологія середньої освіти». Ці освітні компоненти є ґрунтовним елементом формування професіограми здобувача, яку він може якісно апробувати в закладі середньої освіти. До початку практики здобувач повинен набути базових знань із української мови, педагогіки, психології та методики

навчання української мови, уміти планувати освітній процес, добирати форми, методи й засоби навчання, розробляти конспекти уроків, організовувати навчальну діяльність учнів, здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання старшокласників, мати навички педагогічного спостереження, комунікації, самоаналізу та рефлексії, бути готовим застосовувати сучасні освітні технології, цифрові ресурси й інтерактивні методи тощо. Отже в структурі підготовки здобувача ОП А 4.01 Виробнича педагогічна (мовна) практика посідає чільне місце, оскільки виконує **інтегративну функцію**: у ній зводяться разом психолого-педагогічні, мовознавчі та методичні знання, а її результати слугують підставою для комплексної оцінки готовності здобувача до самостійної професійної діяльності.

Предмет, мета і завдання практики. Предмет практики — організація і здійснення освітнього процесу (навчання української мови) в закладах загальної середньої освіти, що забезпечуються такими структурними елементами: зміст, форми, методи, технології й засоби навчання; професійна діяльність учителя, спрямована на формування в учнів мовної, мовленнєвої, комунікативної та предметної компетентностей; планування, проведення, аналіз й оцінювання результатів навчання; застосування педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій; організація індивідуальної, парної, групової та колективної роботи учнів; розвиток у магістрантів здатності до педагогічної рефлексії, самоаналізу та вдосконалення власної діяльності. Мета практики — сформувати й удосконалити професійні компетентності вчителя української мови; набути практичного досвіду організації та здійснення освітнього процесу в старших класах; застосувати психолого-педагогічні, мовознавчі й методичні знання на практиці; розвинути здатність самостійно планувати, проводити, аналізувати й удосконалювати навчання української мови з урахуванням сучасних освітніх вимог та індивідуальних потреб здобувачів освіти. Завдання:

1) ознайомитися зі структурою, документацією та організацією освітнього й виховного процесу в закладі освіти, з кабінетом української мови та його матеріально-технічним забезпеченням;
2) вивчити план роботи школи, календарне, тематичне й поурочні плани вчителів української мови, план виховної роботи класного керівника;
3) спланувати уроки на період практики, розробити конспекти та провести поточні (12) й залікові (3) уроки;
4) відвідувати й аналізувати уроки колег-здобувачів, брати участь у фаховому обговоренні уроків;
5) спланувати, підготувати й провести позакласний / виховний захід, відвідувати й аналізувати виховні чи позакласні заходи колег та класних керівників бази практики;
6) вести педагогічні спостереження за учнями й класом, укласти психолого-педагогічну характеристику учня, вести щоденник практики;
7) створити навчально-методичні матеріали, зокрема цифрові, засоби наочності, допомагати вчителям в обладнанні кабінетів;
8) пройти сертифікований онлайн-курс або вебінар у системі неформальної освіти та підготувати рефлексивний звіт;
9) підготувати звітні матеріали й захистити результати практики.

Компетентності та результати навчання. Практика сприяє формуванню інтегральної компетентності — здатності розв'язувати складні задачі й проблеми в галузі освіти, що передбачає інновації та педагогічні дослідження в умовах невизначеності. Загальні компетентності: застосування знань у практичних ситуаціях (ЗК-1); науково-педагогічні дослідження та проєктування (ЗК-2); використання цифрових освітніх ресурсів (ЗК-3); адаптація, креативність, лідерство, командна робота (ЗК-5); діагностування проблем, відповідальність, критичність і самокритичність (ЗК-6); взаємодія в педколективі (ЗК-7); соціальна відповідальність і збереження фізичного та психоемоційного здоров'я (ЗК-8); культура спілкування державною та іноземною мовами (ЗК-9); повага до

різноманіття, гендерна рівність, права людей з особливими потребами (ЗК-10); планування й управління освітньою діяльністю, самостійність (ЗК-11). Фахові компетентності: поглиблення знань і моніторинг власної діяльності (ФК-2); врахування індивідуальних особливостей учнів, безпечне й інклюзивне середовище (ФК-3); розуміння тенденцій у науці й освіті (ФК-4); методи наукового аналізу мовного й літературного матеріалу (ФК-5); сучасні методи й технології навчання, методика розвитку мовленнєвої компетенції (ФК-6); планування й координація діяльності фахівців (ФК-8); контроль і оцінювання навчальних досягнень (ФК-9); аналіз художнього тексту (ФК-10); моделювання змісту навчання (ФК-11); усвідомлення національно-світоглядного потенціалу мови та літератури (ФК-12); формування академічної доброчесності (ФК-13). Програмні результати навчання (ПРН 1. Демонструє вміння застосовувати знання з психології, педагогіки, фундаментальних і прикладних наук відповідно до предметної спеціальності «Українська мова і література» у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, вільно користується спеціальною термінологією в галузі української філології. ПРН 2. Усвідомлює специфіку предметної області, орієнтується в різних лінгвістичних напрямах і школах, літературних напрямах і течіях, критично осмислює історичні надбання та новітні досягнення мовознавчої і літературознавчої науки. ПРН 3. Використовує сучасні методики й технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості викладання і навчання української мови й літератури, демонструє вміння практичного застосування педагогічних інновацій у професійній діяльності. ПРН 6. Демонструє вміння використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки й обміну інформацією у професійній діяльності, презентації власних та спільних результатів, реалізації дистанційного і змішаного навчання тощо. ПРН 7. Володіє методикою розробки освітніх проєктів, аналізує спроможність управління процесом їх упровадження, прогнозує очікувані результати. ПРН 8. Демонструє вміння забезпечувати конструктивну взаємодію з учасниками освітнього процесу, здатність діяти автономно і в команді, знає і дотримується

умов функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища. ПРН 9. Володіє мовленнєвою компетентністю з української та іноземної мов задля ефективної міжкультурної комунікації і підвищення професійного рівня, володіє методикою формування мовленнєвої компетенції здобувачів освіти. ПРН 12. Реалізує принципи індивідуалізації і диференціації в навчанні з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, забезпечує рівноправність (расову, гендерну, релігійну, політичну тощо) здобувачів освіти. ПРН 14. Демонструє дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та вміння формувати її в учнів.

Методи й форми роботи. Під час практики здобувач використовує поєднання методів: спостереження й аналіз (відвідування й аналіз уроків, педагогічні спостереження за учнями); проєктування й моделювання (планування уроків, конструювання змісту навчання); практичну апробацію (проведення уроків і заходів); дослідницькі та аналітичні методи (аналіз текстів, документації, літератури, психолого-педагогічна діагностика відповідно до схем, отриманих при засвоєнні ОК Педагогіка і психологія); рефлексивні методи (щоденник, самоаналіз, звіт). У процесі навчання української мови доцільно застосовувати інтерактивні технології (словникова робота на уроках української мови за допомогою онлайнсловників), роботу в парах і групах, проблемні завдання, технології критичного мислення, цифрові інструменти. Форми організації діяльності учнів на уроках — індивідуальна, парна, групова та колективна — добираються з огляду на мету уроку, особливості класу й навчальні потреби учнів.

2. СТРУКТУРА І ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Практика починається настановною конференцією, на якій з'ясовують мету й завдання, складають план проходження практики. Далі діяльність здобувача розгортається за такими напрямами (тривалість практики – 4 тижні).

Напрям діяльності	**Годин**
Настановна конференція	10
Ознайомлення з документацією закладу, організацією освітнього й виховного процесу, кабінетами української мови	10
Вивчення планів роботи школи, планів учителів і класного керівника	10
Планування уроків, конспекти, проведення 12 поточних і 3 залікових уроків	50
Відвідування й аналіз 3 залікових уроків колег, участь в обговоренні	20
Позакласний захід (конспект і проведення), аналіз виховних заходів	20
Педагогічні спостереження, щоденник, психолого-педагогічна характеристика учня	20
Навчально-методичні матеріали, зокрема цифрові, наочність, допомога вчителям	20
Підготовка звітних матеріалів і захист	20
Разом	**180**

Найбільшу частку часу (50 годин) відведено на планування, підготовку й проведення уроків, оскільки саме ця діяльність є ядром професійної підготовки вчителя. Проте решта напрямів не менш важливі: вони формують цілісне уявлення про школу як систему, розвивають навички спостереження, комунікації та рефлексії.

На першому тижні практики відбувається ознайомлення зі школою, якісним і кількісним складом класу, кабінетом з української мови, а також

шкільною документацією (класним журналом, календарним і тематичним планами роботи вчителів української мови та планом роботи класного керівника), відвідування та аналіз уроків і виховних заходів, які проводять вчителі-словесники та класні керівники. Крім цього, спільно з учителями української мови та класним керівником за участю керівників-методистів кожен студент має скласти власний план роботи на весь період практики. На **підготовчому етапі** здобувач знайомиться із школою, класом і наставником, вивчає документацію, планування вчителя та особливості кабінету. **Результат** — індивідуальний план практики й початкові записи в щоденнику. У цей період закладається основа для подальшого планування: здобувач з'ясовує, які теми й вимоги програми діятимуть у період практики, які навчальні можливості й труднощі має клас. **Рекомендації:** вивчіть статут і правила внутрішнього розпорядку, річний план роботи закладу, розклад, календарне й тематичне планування з української мови, поурочні плани вчителя, план виховної роботи класного керівника, класний журнал (правила його ведення й оцінювання), оснащення кабінету української мови (технічні засоби, наочність, бібліотека, словники). У щоденнику зафіксуйте наступне: що саме вивчено, які висновки зроблено, що варто врахувати у власній роботі (наприклад, особливості програми, типові труднощі класу, традиції закладу).

Основний етап. У цей період здобувачі виконують професійні обов’язки вчителя української мови та класного керівника, ведуть щоденник, у якому записують зміст проведеної роботи, результати спостереження за навчально-виховним процесом в освітній установі, фіксують результати власної педагогічної діяльності, особисті враження від педагогічної практики, висловлюють побажання щодо її проведення, а також занотовують результати психолого-педагогічного вивчення учня і класу. Щоденник є основою для написання звіту про практику і психолого-педагогічної характеристики на учня чи клас. Враховуючи те, що урок є основною формою організації навчальної роботи вчителя, здобувачі повинні за час практики удосконалити методику

підготовки, проведення й аналізу різних типів уроків з української мови. Виконуючи функції класного керівника, здобувачі повинні підготувати й провести один виховний чи позакласний захід. Упродовж всього часу проходження практики здобувачі проводять психолого-педагогічне спостереження за учнями класу. На основі зібраного матеріалу слід написати психолого-педагогічну характеристику учня. Здобувач розробляє конспекти та проводить 12 поточних і 3 залікових уроків, відвідує уроки колег, готує й проводить позакласний захід, веде педагогічне спостереження за учнями, створює методичні матеріали. Важливо, щоб поточні уроки використовувались як простір для апробації прийомів і технологій, а залікові — як демонстрація набутого рівня професійної майстерності. Для мовної практики особливо цінними є уроки, які поєднують мовне теоретичне знання з аналізом тексту та мовленнєвою діяльністю учнів: лінгвістичний і лінгвостилістичний аналіз тексту, словникова робота тощо. **Рекомендації:** перед кожним уроком показуйте конспект учителю-наставнику й за потреби корегуйте його; поточні уроки використовуйте для апробації методів і напрацювання досвіду перед заліковими; перегляньте попередні та наступні теми уроків з метою з метою непервності і зв’язності навчального процесу; визначте очікувані результати навчання й компетентності (мовна, мовленнєва, комунікативна, предметна), які формуватимуться; продумайте тип і структуру уроку, методи й технології (інтерактивні, проблемне навчання, критичне мислення, цифрові ресурси, робота з текстом); доберіть якісні художні тексти на патріотичну тематику, враховуючи регіональну компонент навчання (наприклад, письменників Прикарпаття) з метою забезпечення виховної мети уроку, на їх основі розробіть авторські вправи відповідно до теми уроку. Для Виробничої педагогічної (мовної) практики особливо цінними є лінгвістичний, лінгвостилістичний аналіз тексту та словникова робота (див. рекомендовану літературу). Передбачте диференціацію та індивідуалізацію завдань з урахуванням вікових й індивідуальних особливостей учнів, а також потреб здобувачів з особливими освітніми потребами (інклюзивне середовище). Сплануйте оцінювання: що, як і за якими

критеріями ви оцінюватимете, як організуєте рефлексію. Підготуйте наочність і цифрові матеріали; заздалегідь перевірте технічне забезпечення.

Три залікові уроки — головний предмет оцінювання (30 балів зі 100). Зверніть увагу на такі складники уроку: чіткість мети й відповідність завдань очікувані результати; науковість, мовна правильність і культура мовлення (ЗК-9, ПРН 9); логіка й темп уроку, залученість усіх учнів; обґрунтований вибір методів, технологій і цифрових ресурсів; об'єктивне оцінювання й зворотний зв'язок; безпечне, толерантне й інклюзивне освітнє середовище; формування академічної доброчесності учнів (наприклад, коректна робота з джерелами, самостійність виконання завдань). Після кожного залікового уроку проведіть самоаналіз (*що вдалося, що ні, чому, що змінити…*) та візьміть участь в обговоренні, яке оформлюється протоколом. Оберіть виховний (позакласний) захід, пов'язаний з українською мовою чи літературою (наприклад, мовна гра чи квест, інтелектуальний турнір, літературна вітальня, захід до Дня рідної мови тощо), підготуйте конспект (мета, ціль, цільова аудиторія, підготовка, сценарій, ролі учнів, оцінювання/підсумок), залучіть класного керівника, спланувавши захід у межах плану виховної роботи. Передбачте можливість національно-патріотичного виховання (ФК-12) та включення регіонального компонента (наприклад, дидактичним матеріалом для вправ оберіть художні тексти письменників Прикарпаття на патріотичну тематику). Відобразіть цей вид діяльності у щоденнику практики. Створіть авторські методичні матеріали: електронні презентації, інтерактивні вправи, картки, тести, словникові добірки, схеми й таблиці, дидактичні ігри, враховуючи засади академічної доброчесності.

На **фінальному етапі** практики здобувач узагальнює результати: впорядковує конспекти, протоколи обговорення, щоденник, характеристику учня, матеріали індивідуального завдання, готує звіт і захищає результати практики в установленому порядку. Після завершення практики має бути проведено підсумкову нараду за участю декана факультету, гаранта освітньої програми, завідувача кафедри української мови, керівника та методистів

практики. До захисту підготуйте повний пакет звітних документів (див. пункт 5 методичних рекомендацій). **Рекомендації:** перевірте перед здачею повноту пакета, підписи й відбитки печатки там, де вони потрібні, відповідність дат і записів, дотримання мовних норм, відсутність плагіату, узгодженість між конспектами, щоденником і звітом.

3. БАЗА ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ (МОВНОЇ) ПРАКТИКИ

Місцем проведення практики можуть бути заклади освіти за умови забезпечення ними виконання у повному обсязі навчальних планів і програм. У будь-якому випадку бази практики повинні бути забезпеченими висококваліфікованими фахівцями, що виконують роботу відповідного до профілю підготовки здобувача. Виробнича педагогічна практик (мовна) зазвичай здійснюється на базі ліцею ліцей №23 імені Романа Гурика міста Івано-Франківська. Це комунальний заклад загальної середньої освіти Івано-Франківської міської ради (вул. Гетьмана Мазепи, 90), що підпорядкований місцевому Департаменту освіти та науки. Навчальний заклад характеризується належним матеріально-технічним забезпеченням, наявністю мультимедійних засобів, комп'ютерів, різнотипного навчального обладнання тощо. Проведення педагогічної практики здійснюється за умови наявності договору між університетом та установою, на базі якої вона здійснюється. За погодженням із деканатом студент має право самостійно обрати базу проходження педагогічної практики за умови, що обраний заклад відповідає вимогам навчального плану та забезпечує виконання основних завдань практики. Зміна бази проходження практики допускається лише з поважних причин, її організація можлива тільки до видання наказу про проходження практики. У Положенні про організацію та проведення практики зазначено: «3.5. Здобувач вищої освіти може самостійно обрати місце проходження практики. У такому разі він зобов'язаний за місяць до її початку принести дозвіл від керівництва цієї бази або довідку про працевлаштування на об'єкті практики після закінчення Університету та Договір з підприємством, установою чи організацією про проходження практики. 3.6. На практику здобувачі освіти направляються наказом ректора Університету. При отриманні подвійної освіти всі види практик перезараховуються».

Керівництво педагогічною практикою здійснює призначений наказом методист, який забезпечує контроль за виконанням програми практики, надає консультативну допомогу та здійснює перевірку звітної документації. Керівник

практики проводить інструктаж перед початком практики, настановчу нараду, розподіл студентів за базами практики та методистів від університету. До проведення педагогічної практики залучають найдосвідченіших учителів-методистів, класних керівників, у яких здобувачі мають змогу переймати передовий педагогічний досвід, ознайомитися з організаційною, навчально-виховною та науково-дослідницькою діяльністю.

4. ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧІВ

Здобувачі освіти зобов'язані:

- до початку практики одержати від керівника практики (відповідного підрозділу), направлення, методичні матеріали (силабус, методичні вказівки, щоденник, індивідуальне завдання тощо), прослухати консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;

- своєчасно прибути на базу практики;

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, дослухатися до вказівок керівників-методистів;

- вивчити і дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;

- нести відповідальність за виконану роботу;

- своєчасно здати матеріали практики, передбачені РПП, та у зазначені терміни захистити практику.

Здобувачі освіти мають право:

- за наявності вакантних місць бути зарахованими на штатні посади баз практики, якщо робота на них відповідає вимогам силабусу;

- на повторне проходження практики у разі відсутності здобувача освіти на базі практики з поважної причини за умови надання відповідних документів та за рішенням керівництва підрозділу КНУВС;

- на самостійне обрання місця проходження виробничої практики;

- проходити практику на випускному курсі за майбутнім місцем працевлаштування (за умови представлення документів про працевлаштування);

- у разі дистанційної/змішаної форми організації праці практики в освітньому закладі здобувач освіти має право проходити практику у відповідному форматі навчального процесу.

5. КОМПОНЕНТИ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Усі матеріали повинні корелювати за змістом, бути оформленими з дотриманням орфографічних, граматичних, лексичних, та стилістичних (відповідно до вимог офіційно-ділового стилю) норм.

Перелік документів:

1. **Індивідуальне завдання.** Індивідуальне завдання здобувача передбачає самостійне обрання й проходження сертифікованого онлайн-курсу педагогічного, мовного, методичного або цифрового спрямування на платформах EdEra, Coursera, Prometheus, «Освіта» та інших, або участь у вебінарі чи серії вебінарів з отриманням сертифіката чи іншого підтвердження участі. Здобувач виконує програмні завдання курсу, отримує сертифікат і готує рефлексивний звіт про можливості застосування здобутих результатів у професійній діяльності вчителя української мови. Завдання реалізується пошуковим методом (самостійний добір курсів, вебінарів і ресурсів), аналітичним (опрацювання змісту курсу, визначення його педагогічного та методичного потенціалу) і порівняльним (зіставлення традиційних і сучасних підходів до навчання української мови). Воно розвиває здатність до навчання впродовж життя, цифрову грамотність і критичне ставлення до освітніх інновацій. Визнання результатів неформальної освіти здійснюється відповідно до положення університету. Індивідуальне завдання (10 % підсумкової оцінки), тому здобувач повинен у звітній документації подати сертифікат (або підтвердження участі) у підвищенні кваліфікації та рефлексивний звіт: короткий опис курсу, найважливіші результати навчання, порівняння традиційних і сучасних підходів до навчання української мови, конкретні приклади застосування в роботі вчителя (бажано — на власних уроках під час практики). **Рекомендації:** оберіть курс, який справді відповідає вашим

потребам, і розпочніть його заздалегідь; подбайте, щоб курс мав підтвердження про завершення; у звіті уникайте загальних фраз.

2. **Три розгорнуті конспекти залікових уроків**. Структура розгорнутого конспекту (орієнтовна): титульні дані (клас, дата, тема, практикант); мета й очікувані результати; тип уроку, методи, обладнання; хід уроку з розподілом часу, діяльністю вчителя й учнів та формулюваннями завдань; матеріали для роботи (тексти, вправи, картки, слайди тощо); домашнє завдання; підсумок і рефлексія;
3. **Конспект позакласного / виховного заходу.** Див. Додатки;
4. **Психолого-педагогічна характеристика учня.** Спостерігайте за класом і за обраним учнем на уроках і поза ними. Фіксуйте факти (поведінка, мотивація, комунікація, темп роботи, труднощі), а не оцінні судження. У характеристиці зазвичай відображають таку інформацію: загальні відомості, особливості здоров'я та розвитку (лише етично допустимі педагогічні дані), навчальну діяльність, пізнавальні інтереси, увагу, пам'ять, мислення, мовлення, емоційно-вольові риси, ставлення до однокласників і вчителів, рекомендації щодо розвитку. Дотримуйтеся етики й конфіденційності: не розголошуйте персональні дані, за можливості використовуйте ініціали чи умовні позначення, формулюйте висновки коректно й конструктивно;
5. **Протокол обговорення залікового уроку.** На трьох залікових уроках колег-здобувачів ведіть записи за такою схемою: мета та її досягнення; структура й тривалість етапів; методи й прийоми навчання; мовна культура вчителя; комунікація з учнями; результативність; сильні сторони; рекомендації. Аналіз має бути обґрунтованим і доброзичливим, а ваші спостереження й висновки — відображеними в щоденнику та в протоколах обговорення;
6. **Характеристика здобувача освіти, надана базою практики**. Цей документ готує дирекція школи і засвідчує його відбиткою печатки. У документі має бути відображено аналіз роботи здобувача освіти та

оцінка за практику (десятибальна шкала: незадовільно – 1-4 бали, задовільно – 5-6 балів, добре – 7-8 балів, відмінно – 9-10 балів). Ці бали буде включено в комплексну залікову оцінку практики.

7. **Звіт про проходження виробничої навчально-виховної педагогічної (мовної) практики.** Структура звіту (рекомендована): мета й завдання; база практики і клас; виконання різних видів діяльності; проведені уроки й заходи та їх короткий аналіз; освоєні методи й технології; труднощі та шляхи їх подолання; результати власної діагностики професійного зростання; висновки й пропозиції; перелік використаних джерел.
8. **Календарно-тематичне планування уроків з української мови та роботи класного керівника.** Див. Додатки;
9. **Щоденник психолого-педагогічних спостережень.** Ведіть документ щодня. Для кожного запису вказуйте дату, вид діяльності, результат діяльності, фіксуйте спостереження, труднощі, пишіть висновки та плани. Щоденник — це не формальний перелік, а відображення вашої професійної рефлексії (ФК-2, ЗК-6). Щоденникові записи мають корелювати з усіма компонентами звітної документації практики.
10. **Журнал обліку роботи студентів-практикантів.** Див. Додатки.

Рекомендації. Плануйте урок щонайменше за кілька днів, показуйте конспект учителю, консультуйтеся з методистом, якщо виникають питання. Формулюйте мету уроку крізь призму через очікуваних результатів навчання. Розпишіть хронологію уроку, продумайте резервні елементи. Поєднуйте різні види робіт: аналіз тексту, творчі й проблемні завдання, інтерактив. Записуйте спостереження й висновки щодня. Завжди дотримуйтеся академічної доброчесності й створюйте власні напрацювання. Ретельно вичитуйте всі матеріали. Перевірте перед захистом практики наявність усіх документів звітності, підписи й відбитки печатки там, де вони потрібні, відповідність дат і записів, мовну грамотність, відсутність плагіату, узгодженість між конспектами,

щоденником і звітом. Дотримуйтеся професійної етики й дисципліни, правил внутрішнього розпорядку закладу, пунктуальності й ділового стилю. Про будь-які труднощі чи конфліктні ситуації вчасно повідомляйте керівника практики.

6. ПІДСУМКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Успішне проходження практики дає змогу здобувачеві набути досвіду проведення уроків української мови в старших класах, навчитися планувати й аналізувати освітній процес, застосувати сучасні методи й цифрові інструменти, розвинути навички педагогічного спостереження, самоаналізу й рефлексії, сформувати цілісний професійний портрет учителя-словесника, що забезпечить готовність до якісної самостійної педагогічної діяльності.

Захист практики відбувається за таких умов: виконано всі види роботи за планом (3 + 12 уроків, 3 відвідані залікові уроки, 1 позакласний захід); конспекти оформлені й підписані; протоколи обговорення додано; щоденник заповнено; психолого-педагогічну характеристику виконано коректно й конфіденційно; навчально-методичні матеріали підготовлено; отримано сертифікат про неформальну освіту й написано рефлексивний звіт про цей вид діяльності; наявність характеристики здобувача (з оцінкою), наданою базою практики; звіт підготовлено, вичитано й підписано; здійснено коротку презентацію результатів практики, яку буде представлено на захисті.

Після захисту практики і презентації методичного забезпечення проведених практикантом уроків, результати практики заносяться до журналів обліку знань та відомостях звітності. Здобувач, який не виконав програму педагогічної практики з поважних причин (за наявності відповідних підтверджень: довідки про хворобу, пояснювальної записки з аргументованим викладом причин тощо), має право на повторне проходження практики. Керівництво, контроль і місце проходження практики визначається окремим розпорядженням деканату факультету. Здобувач, який повторно не пройшов педагогічну практику або отримав негативну оцінку, вважається як такий, що не виконав навчальне навантаження і відраховується з університету.

У результаті проходження практики здобувач демонструє вміння:

- застосовувати знання з психології, педагогіки та предметної спеціальності в практичних ситуаціях, вільно користуватися фаховою термінологією;

- орієнтуватися в лінгвістичних напрямах і критично осмислювати здобутки мовознавчої науки;

- використовувати сучасні методики й технології, зокрема інформаційні, та застосовувати педагогічні інновації;

- використовувати цифрові освітні ресурси для пошуку, обробки й обміну інформацією, презентації результатів, дистанційного та змішаного навчання;

- розробляти освітні проєкти та прогнозувати їхні результати;

- забезпечувати конструктивну взаємодію з учасниками освітнього процесу, діяти автономно й у команді, дотримуватися умов безпечного й інклюзивного середовища;

- володіти мовленнєвою компетентністю та методикою її формування в учнів;

- реалізовувати принципи індивідуалізації й диференціації з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, забезпечувати рівноправність учасників освітнього процесу;

- дотримуватися академічної доброчесності й формувати її в учнів.

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Підсумковий контроль — залік.

Максимальна оцінка 100 балів: самостійна робота — 90 %, індивідуальне завдання — 10 %.

Шкала оцінювання: **A** (90–100) — глибокі системні знання, здатність самостійно аналізувати й застосовувати знання в стандартних і нестандартних ситуаціях;

B (80–89) — високий рівень, незначні неточності;

C (70–79) — загалом правильне відтворення матеріалу, окремі помилки; **D** (60–69) — базові знання, суттєві неточності;

E (50–59) — мінімально достатній рівень;

FX (26–49) — значна частина матеріалу не засвоєна, можливе повторне складання;

F (1–25) — потрібне повторне опанування компонента.

Виставляючи здобувачеві диференційовану оцінку (**100 балів**), керівник-методист враховує такі складники:

- **заліковий урок** – 10 балів; оскільки залікових уроків заплановано 3, то студент може максимально набрати **30 балів;**
- **заліковий виховний захід** – **10 балів;**
- **психолого-педагогічна характеристика** учня – **10 балів;**
- **індивідуальне завдання** (наявність сертифіката про здобуття неформальної освіти (7 балів) + рефлексивний звіт про проходження курсів (3 бали: 1 – грамотність звіту, 1 – опис здобутих навичок, 1 –

застосування набутих знань у процесі навчання української мови в освітньому закладі)) – **10 балів;**

- **характеристика здобувача**, підписана директором ліцею, вчителем-предметником, класним керівником та завірена відбиткою гербової печатки ліцею, у якій обґрунтовано оцінку, виставлену вчителем-предметником та класним керівником – максимально **10 балів;**
- **оцінка наявності десяти звітних компонентів** практики (кожен оцінюється двома балами: 1 – за наявність, 1 – за відповідність мовним нормам): три розгорнуті конспекти залікових уроків; конспект позакласного / виховного заходу; щоденник психолого-педагогічних спостережень; протокол обговорення залікового уроку; протокол обговорення виховного заходу; журнал обліку роботи здобувачів; календарно-тематичне планування уроків з української мови та роботи класного керівника, звіт про проходження практики – **20 балів.**
- **захист практики** – **10 балів.**

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназії. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.

2. Джочка І. Ф., Іванишин Н. Я., Стефурак Р. І. Формування морфологічної компетентності учнів засобами лінгвістичного аналізу тексту // Вісник науки та освіти. 2026. № 3 (45). С. 2073–2087.

3. Іванишин Н., Стефурак Р. Формування комунікативної компетентності учнів у процесі лінгвостилістичного аналізу тексту // Актуальні питання гуманітарних наук. 2026. Вип. 97, т. 1. С. 333–339.

4. Іванишин Н., Стефурак Р., Пітель В. Національний проєкт: пишемо есе : методичні матеріали для вчителів / Блажко М. та ін. URL: https://essay.nus.org.ua/wpcontent/uploads/2024/01/upd_metodychni_materialy_dlya_vchyteliv.pdf (дата звернення: 06.02.2024).

5. Іванишин Н., Стефурак Р., Пітель В. Національний проєкт: пишемо есе : робочі аркуші / Блажко М. та ін. URL: https://essay.nus.org.ua/wp-content/uploads/2024/11/robochi-arkushi-dlya-uchnivstva-1.pdf (дата звернення: 07.12.2024).

6. Методика викладання української мови : Навчально-методичний посібник. Для студентів українського відділення філологічного факультету / Оксана Костів, Олеся Сколоздра-Шепітко. Львів, 2018. 202 с.

7. Стефурак Р. І., Іванишин Н. Я. Формування лексичної компетентності учнів у процесі аналізу художнього тексту // Вісник науки та освіти. 2026. № 3 (45). С. 1369–1380.

8. Словникова робота на уроках української мови : збірник вправ і завдань для вчителів-словесників / Бойчук О. Г. та ін. ; упорядник Роксолана Стефурак. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2025. 180 с.

9. Словникдовідник з української лінгводидактики : навч. посіб./ Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

10. Струганець Л. Мовнокомунікативна компетентність учителя-лідера. Київ, *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2015. С. 52–55.

11. Пометун, О. І., Пироженко, Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ: А.С.К., 2003. 192 с.

12. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.

Електроні ресурси:

1. mon.gov.ua,
2. naurok.com.ua,
3. vseosvita.ua,
4. schoollife.org.ua,
5. osvita.ua/legislation,
6. e-pidruchnyky.net

ДОДАТКИ

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет філології

Кафедра
_____

ДОКУМЕНТАЦІЯ
виробничої навчально-виховної педагогічної практики (в середніх класах) студента _курсу
спеціальності «_____»

_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

База практики
_____

Термін практики
_____

Методисти:

Клас
_____

фахової кафедри _____
_____
_____
кафедри педагогіки _____
кафедри психології _____

Івано-Франківськ
20_____

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ЩОДЕННИК

виробничої навчально-виховної педагогічної практики
студента
____курсу
у 20___– 20____ навчальному році

Прізвище, ім’я та по батькові студента
_____
Факультет _____
Спеціальність _____ Форма навчання _____

Івано-Франківськ 20_____

База практики, клас _____

Термін практики _____

Директор ліцею _____
(гімназії)

Заступники директора _____

_____

_____

Учителі-предметники _____

_____

_____

Класний наставник _____

Староста _____класу _____

Розклад уроків у _____класі

Понеділок	**Четвер**
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
Вівторок	**П’ятниця**
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
Середа	**Розклад дзвінків**
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Список учнів _____класу

№	Прізвище та ім'я учня	Рівень навчальних досягнень	Інтереси учня
1			
2			

Зміст навчально-виховної роботи студента-практиканта зі спеціальності

І. Календарно-тематичне планування

з _____у _____класі

Зміст програмового матеріалу	К-сть годин	Дата проведення

ІІ. Облік проведених уроків зі спеціальності

№	Дата	Тема уроку	Оцінка	Підпис методиста

ІІІ. Облік роботи класним наставником

№	Дата	Тема заходу	Оцінка	Підпис методиста

IV. Облік позакласної роботи зі спеціальності

Дата	Зміст та форми роботи	К-сть залучених учнів	Підпис учителя / методиста

V. Виготовлення наочних посібників, добір дидактичного матеріалу

VI. Індивідуальне завдання студента-практиканта (тема та його структура, виконане завдання додається окремо)

VII. План виховної роботи студента як класного наставника у ___ класі

№	Зміст виховної роботи	Дата проведення
	1. Організаційна робота з _____ класом 2. Робота з підвищення рівня комунікативної компетентності учнів 3. Патріотичне виховання 4. Морально-етичне виховання 5. Індивідуальна робота з учнями	

VIII. Індивідуальний план роботи на кожен тиждень практики

Тижні практики і дата	Зміст роботи	Примітки
I тиждень __/___– ___/___ II тиждень __/___– ___/___ III тиждень __/___– ___/___ IV тиждень __/___– ___/___ V тиждень __/___– ___/___ VI тиждень __/___– ___/___		

IX. Звіт студента про виробничу навчально-виховну педагогічну практику

1. Навчально-виховна робота зі спеціальності

2. Робота класним наставником

3. Висновки та пропозиції студента

(дата) *(підпис студента)*

Журнал обліку

роботи

студентів-практикантів в

ліцеї № _____

Напрям підготовки

(спеціальність): _____

Термін практики: _____

Методист кафедри української літератури _____

Методист кафедри педагогіки _____

Методист кафедри психології _____

Староста підгрупи _____

Директор ліцею _____

Івано-Франківськ 20_____

Список групи студентів-практикантів

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____

Розподіл студентів

№ п/п	Прізвище, ім’я, по батькові студентів	Клас	Прізвище, ім’я, по батькові вчителя-предметника та класного керівника
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			

Розклад уроків з української літератури

№ п/п	Прізвище та ініціали студентів	Дні тижня				
		Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П’ятниця

Розклад дзвінків

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Облік проведених уроків з української літератури

Студ. _____

№ п/п	Дата	Тема уроку	Оцінка	Підпис вчителя	Підпис методиста
1.					

Облік проведених позакласних заходів

Студ. _____

№ п/п	Дата	Тема позакласного заходу	Оцінка	Підпис вчителя	Підпис методиста
1.					

Облік відвідування бази практики методистами кафедр

№ п/п	Дата	Зміст роботи	К-сть годин	Підпис методиста
1.				

ОРІЄНТОВНА СХЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ УЧНЯ

Загальні відомості

1. Біографічні дані. Прізвище та ім'я учня (записують лише ініціали, дотримуючись принципу конфіденційності), його вік, клас, в якому навчається, стан здоров'я та загальний фізичний розвиток.

2. Умови проживання в сім'ї: її склад, соціальне та матеріальне становище, ідеали, цінності, професія та освітній рівень батьків, житлові умови; вплив батьків на учня, ставлення до нього тощо (надається тільки загальна інформація).

Взаємини з однокласниками та вчителями

1. Загальна характеристика класного колективу, місце учня у колективі, усвідомлення свого статусу/

2. Характер стосунків з однокласниками (дружні / конфліктні, з'ясувати причини конфліктної поведінки). Проводять діагностичне дослідження схильності до конфліктної поведінки.

3. Особливості спілкування з учнями своєї та протилежної статі (спостереження, діагностика).

4. Аналіз поведінки учня (вказати типи, види та форми її прояву) на основі спостереження й діагностики.

Особливості характеру й темпераменту

1. Прояв темпераменту в поведінці: стриманість, врівноваженість, рухливість, агресивність та ін.

2. Групи рис характеру, що виражають ставлення учня до трудової діяльності (працьовитість, активність відповідальність та ін.), до інших людей (батьків, членів родини, вчителів, класного колективу, друзів, склад референтної групи) щирість, доброта, чуйність, гуманність та ін.; до самого себе (самоповага, почуття власної гідності та ін.), до речей (бережливість, охайність та ін.).

3. Характеристика акцентуації характеру.

Особливості емоційно-вольової сфери

1. Вольові риси характеру: самостійність, цілеспрямованість, ініціативність, рішучість, витримка.
2. Емоційні особливості учня: зміст і спрямованість почуттів, переживань, стійкість емоцій (вказати, які емоції переважають), глибина переживань невдач та успіхів, схильність до стресів, культура емоцій.

Навчальна діяльність

1. Мотивація учіння школяра.
2. Рівень розвитку здібностей особистості: виражені здібності, рівень, характер їх розвитку, властивості інтелекту особистості (глибина, самостійність суджень), обсяг і глибина знань, умінь, навичок. Загальні та спеціальні учбові уміння.
3. Особливості уваги, характер розвитку мимовільного та довільного запам’ятовування – заучує механічно чи усвідомлено; володіння раціональними прийомами запам’ятовування, яка його швидкість та міцність, легкість відтворення; індивідуальні особливості пам'яті.
4. Уміння вчитися (дотримання режиму дня й здатність планувати використання часу, вміння самостійно працювати, контролювати себе тощо),
5. Розвиток мовлення, рівень культури мовленнєвої діяльності.

Ставлення до праці. Професійна орієнтація

1. Яким видам праці учень надає перевагу (вдома, у ліцеї)?
2. Ставлення до домашніх обов'язків та доручень у ліцеї, їх виконання.
3. Наявність хобі й досягнення у ньому.
4. Спрямованість на майбутні професійні інтереси, їхня визначеність, адекватність мрій наявним здібностям.

План аналізу уроків засвоєння нових знань

1. Організація класу (дисципліна в класі, мобілізація уваги учнів, їх готовність до уроку).
2. Як було організовано повторення раніше вивченого матеріалу з метою підготовки учнів до сприймання нових знань. При цьому з'ясувати:
   - способи перевірки письмового домашнього завдання, їхню об'єктивність;
   - види опитування; формулювання вчителем питань, характер відповідей учнів (глибина, осмисленість, зв'язність, правильність);
   - які інші способи повторення матеріалу були використані учителем (граматичний розбір, робота з наочними посібниками, з підручником та ін.);
   - доцільність з дидактичної точки зору вибраних учителем прийомів роботи.
3. Визначити, у чому суть психологічної підготовки учнів до сприймання нових знань (формулювання проблемних питань і завдань; установка на глибоке вивчення і міцне запам'ятовування навчального матеріалу).
4. Розкрити способи вивчення нового матеріалу (засвоєння знань):
   - методи і прийоми ознайомлення учнів з новим матеріалом (розповідь учителя, спостереження над мовою, бесіда, самостійна робота учнів), їх відповідність навчально-виховній меті уроку;
   - робота над новими поняттями, правилами (виділення суттєвих ознак понять, усвідомлення суті терміна тощо);
   - систематичність, послідовність, правильність мисленнєвих операцій, на які спрямовані учні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизація);
   - характер питань, що даються учням (врахування принципу науковості, вимог логіки і психології, особливостей мовленнєвого оформлення питань).
5. Проаналізувати способи закріплення матеріалу:
   - використання вправ і завдань в усній формі, придумування власних прикладів;

- види навчальних диктантів (попереджувальні, зорові й слухові диктанти, пояснювальні, словникові, розподільні та ін.);
- ускладнене списування;
- виконання вправ творчого характеру;
- інші види вправ, дидактична доцільність використання їхнього на уроці;
- диференціація вправ за ступенем складності.

6. Аналіз методики домашнього завдання:
   - відповідність завдання меті уроку;
   - диференційований підхід до домашнього завдання;
   - інструктаж.
7. Відзначити, як проводились підсумки уроку, які форми обліку й оцінки знань учнів використовувалися вчителем. Об'єктивність оцінки знань, умінь і навичок учнів.
8. Як використовувались на уроці наочні посібники і технічні засоби навчання? Наскільки ефективною була методика їхнього використання?
9. Встановити, як упродовж уроку реалізувалися вчителем дидактичні та спеціальні методичні принципи. Охарактеризувати діяльність вчителя (навчання) й учнів (засвоєння знань) впродовж уроку.
10. Як були реалізовані вимоги єдиного режиму грамотного письма і культури мовлення?
11. Визначити, чи не було перевантаження учнів завданнями або, навпаки, недооцінки сил учнів, що виявилось у виконанні учнями легких завдань. Який був темп уроку?
12. Чи досягнуто мети уроку (навчальної, виховної, розвивальної)?
13. Ваші рекомендації щодо поліпшення якості навчально-виховної роботи на уроці.

Орієнтовний план аналізу уроків закріплення, повторення та узагальнення знань

1. Якими способами відтворювалися на початку уроку раніше засвоєні учнями теоретичні відомості:
   - індивідуальне опитування учнів;
   - фронтальне опитування;
   - перевірка знань теорії у процесі виконання практичних вправ.
2. Охарактеризувати способи перевірки диференційованих письмових домашніх робіт (вибіркова перевірка, взаємоперевірка, самоконтроль, участь у перевірці робіт учнів-консультантів тощо).
3. Дати характеристику питань і завдань, які пропонувались учням у процесі перевірки домашнього завдання (проблемні та пізнавальні питання і завдання, що сприяли створенню пошукових ситуацій на уроці; питання, які вимагали зіставлення, порівняння матеріалу та узагальнення його на понятійному рівні).
4. Як було організовано на уроках закріплення знань, умінь і навичок супровідне повторення матеріалу, логічно пов'язаного зі здобутими напередодні новими знаннями, а також такого, що викликає труднощі в учнів (тематичне групування матеріалу за типами орфограм та пунктограм, порівняння, зіставлення і протиставлення повторюваних правил, визначення причин змішування на практиці мовних правил, мовленнєвих норм мови та усунення цих причин).
5. Встановити, як на повторювально-узагальнювальних уроках здійснювалось узагальнення і систематизація теоретичного матеріалу та практичних умінь і навичок за новими темами чи розділами програми (об’єднання відповідних теоретичних відомостей, практичних навичок у більші тематичні групи, їх зіставлення, порівняння і протиставлення, усвідомлення фактів, формування узагальнювальних умінь і навичок).
6. Показати, як поступово на уроці наростали труднощі і підвищувалась самостійність учнів у роботі при виконанні ними різних тренувальних

вправ (ускладнене списування, навчальні диктанти, самостійна мовленнєва діяльність учнів).

7. Якими шляхами здійснювалась диференціація вправ під час самостійної роботи (характер вправ за змістом і трудністю, способи перевірки знань учнів: за варіантами, завданням учителя або на основі самостійного вибору того чи іншого варіанту завдання учнями). Місце самостійної роботи учнів у загальній системі на уроці. Чи не було одноманітності у виборі вправ при організації самостійної роботи учнів?
8. Визначити, який рівень теоретичних знань і практичних умінь і навичок було досягнуто на уроці (усвідомлення, глибина знань, міцність орфографічних, пунктуаційних, мовленнєвих навичок, ступінь їхнього узагальнення).
9. Які завдання пропонувались учням додому (однакові для всіх чи диференційовані), як подавались ці завдання (інструктаж про найбільш раціональні способи виконання чи тільки називались номери відповідних прав).
10. Крім перелічених, вказуються особливості процесу навчання, властиві урокам взагалі, а саме: реалізація мети уроку, дотримання вимог дидактики і психології, проведення підсумків уроку, облік та оцінка знань учнів (див. схему аналізу уроку засвоєння нових знань).

Орієнтовна схема протоколу загального аналізу уроку

І. Загальні відомості про урок.

1. Мета відвідання уроку.
2. Дата; клас; прізвище, ім'я, по батькові вчителя; кількість учнів за списком, скільки присутніх; де проводиться урок (кабінет, клас); обладнання, підготовка учнів до уроку (наявність на столах зошитів, підручників, словників та ін.).
3. Тема уроку, його місце в системі уроків з розділу програми, який вивчається.
4. Мета уроку (навчальна, виховна, розвивальна). Інформація вчителя про мету уроку. Правильність вибору мети відповідно до програмових вимог.

ІІ. Тип і структура уроку: уроки засвоєння нових знань і формування вмінь і навичок; закріплення знань, умінь і навичок; повторення матеріалу і розвитку вмінь і навичок; узагальнення вивченого, систематизації і вдосконалення навичок; розвитку зв'язного мовлення; перевірки знань, умінь і навичок (контрольний диктант, переказ, твір, залік та ін.), аналізу письмових робіт та ін. Відповідність типу уроку темі і дидактичній меті. Логічний взаємозв'язок і послідовність структурних частин уроку.

ІІІ. Аналіз змісту уроку.

1. Відповідність змісту теоретичного матеріалу програмі.
2. Якість, характер, виховний потенціал використаних на уроці текстів, їхня художність, пізнавальність, доступність, зв'язок із життям, насиченість засвоєними граматичними явищами.
3. Самостійна творча пошукова робота учнів.
4. Виразне читання на уроці.
5. Докладне визначення основного змісту опорних знань.
6. Повторення і його зв'язок його з поясненням нового матеріалу.

IV. Аналіз методів і організації навчання.

1. Форми, методи і прийоми організації перевірки домашнього завдання, вивчення нового матеріалу (використання опори на вивчене, робота з підручником, довідковою літературою, періодичними виданнями та ін.), закріплення (вправи, які використовуються для формування вмінь і навичок).
2. Види робіт з культури мовлення та розвитку усного й писемного мовлення (швидке і виразне осмислене читання, самостійний добір текстів на певні теми, створення зв'язних текстів, збагачення словника учнів, розвиток усного монологічного, діалогічного і полілогічного мовлення, робота над підвищенням рівня мовної культури школярів). Культура мовлення вчителя та учнів;
3. Використання наочності, доцільність застосування технічних засобів навчання. Вміння школярів користуватися навчальними приладдям. Каліграфічне, грамотне письмо.
4. Шляхи підвищення творчої активності учнів (формування вмінь аналізувати, порівнювати, зіставляти, доводити, відстоювати свої думки, досліджувати, робити висновки й узагальнення; відпрацювання навичок самоконтролю, самоосвіти, самовдосконалення, взаємодопомоги, вміння ставити запитання).
5. Індивідуальні і диференційовані завдання для школярів щодо їхніх можливостей, вікових особливостей, підготовки. Елементи ігрової діяльності на уроці, їхня доцільність.
6. Виховна спрямованість уроку (виховання грамотної людини, активного, свідомого громадянина). Емоційно-естетичний вплив на учнів (зв'язок із життєвою практикою, використання краєзнавчого матеріалу та ін.).
7. Нове у роботі вчителя і в творчості школярів.
8. Педагогіка співробітництва, співдружності і співтворчості вчителя та учнів, а також школярів між собою (врахування індивідуальних особливостей; взаєморозуміння вчителя і вихованця, взаємна повага учнів, взаємодопомога); доброзичливість, довір'я, вимогливість педагога, уміння

бачити кожного учня, захопитись спільною працею, викликати почуття радості пошуку, знахідок, упевненості.

9. Прийоми підготовки учнів до виконання домашнього завдання як творчого продовження уроку.
10. Поточний і тематичний контроль знань учнів. Підведення підсумків уроку. Мотивація оцінювання знань, умінь і навичок.
11. Грамотне, акуратне, каліграфічне оформлення всіх видів записів учителем та учнями (у класному журналі, робочих планах, у щоденниках, зошитах, на дошці).
12. Зовнішній вигляд учителя, школярів та їхніх робочих місць.
13. Дотримання гігієнічних і санітарних вимог. Виконання обов'язків черговими (провітрювання навчальної кімнати, чистота і затишок у ній).
14. Розподіл і раціональне використання часу на уроці.

V. Загальні підсумки уроку

1. Реалізація мети, завдань уроку, програмових вимог.
2. Якість знань, умінь і навичок учнів.
3. Пропозиції щодо вдосконалення роботи педагога і поради учням.

Сценарій виховного заходу до Дня рідної мови

«Десь між словом і ніжним голосом засвітилися ліхтарі»

1. Паспорт заходу

Параметр	Зміст
Мета	розкрити красу і силу рідного слова, виховувати повагу до української мови та любов до неї
Форма	літературно-музична композиція з відеорядом
Тривалість	орієнтовно 40–45 хвилин (уточніть після репетиції)
Учасники	2 ведучі, 11 читців, викладач («Слово вчителя»), технічний підтримуючий групу (звук, екран, світло)
Головна ідея	слово — як світло, що проникає через темряву, і тепло, що передається «ніжним голосом»

2. Візуальне й просторове оформлення

- **Мотив «ліхтарі» (пропозиція).** На сцені — кілька ліхтариків або LED-свічок різної висоти. Під час кожної сцени ведучі відчувають один «ліхтар», і на фінал сцена світиться повністю. Це підкреслює назву заходу.
- **Елементи декору:** вишиті рушники, вінок або гілки калини, стара книга або «буквар», ваза з пшеничними колосками (згадуються «жито, сіно» у тексті Антонича).
- **Кольори:** жовто-блакитна гама, вишиванка або вінок у ведучих та читців.
- **Екран.** Кожна сцена має свій фон або відео (див. «Візуальний ряд» в кожній сцені). Джерела безкоштовних фото з вільною ліцензією: Wikimedia Commons, Unsplash, Pexels (перевіряйте умови використання кожного зображення).

3. Музичний і відеосупровід

№	Епізод	Твір / виконавець
1	Початок	інструментальна музика
2	Після читця	пісня на слова Ліни Костенко «Осінній день» (у виконанні сучасника) + кадри української землі на екрані
3	Після читця	відео «Українське сонце зійшло», Kozak System (назву перевірте по офіційному релізу)
4	Після читця	«Лебеді материнства» (вірш В. Симоненка) — виконання Тараса Петриненка

5	Після читця	«Чого являєшся мені у сні» (вірш І. Франка) — виконання Тараса Чубая («Плач Єремії»)
6	Фінал	інструментальна музика + слайди з цитатами; «Слово вчителя»; Гімн України

4. Хід заходу

Сцена 1. «Слова вишневі»

Візуальний ряд. Фон — нічне небо із вишневим цвітом; рукописні сторінки букваря; слайд з текстом Антонича. *Пошук: «вишневий цвіт ніч», «рукопис пером старий аркуш».*

Музика інструментальна. На екрані — текст Б.-І. Антонича:

Коли з-за неба виринає ніч назустріч дневі, мов спомин, випливають із полиць слова вишневі. Слова, що пахнуть житом, сіном, сонячними днями, надихані землею та навіяні вітрами. Слова, що вимріяні у безсонні, довгі ночі, коли стріла натхнення, вбита в серце, їддю точить (Б.-І. Антонич)

Ведуча 1. *(підходить до ліхтарів)* Добрий день! У цей день ми запалюємо не просто світло. Ми запалюємо слово. Бо іноді саме воно — найсильніший ліхтар у темряві.

Ведучий 2. Десь між словом і ніжним голосом засвічуються ліхтарі. Це свято рідної мови — свято тих слів, які ми чули від мами й бабусі, і тих, які досі чекають на нашу вуста.

Читець 1

Слово засохне, слово замерзне, Якщо у путі ти йому не даси Із рідної вишні живої роси. … Синій вітер – весни борвій Ти обвій мої вишні, обвій. Ти тряси з мене роси й слова: Раз є слово: Вітчизна жива (Т. Мельничук)

Пісня на слова Ліни Костенко «Осінній день». На екрані — кадри української землі *(пошук: «українське поле пшениця небо», «букова алея осінь», «карпатські полонини»)*.

Цікаво знати. Богдан-Ігор Антонич (1909–1937) — поет, який походив з Лемківщини (село Новиця). Він прожив всього 27 років, але залишив книги, що досі читають як одне з найяскравіших явищ української поезії XX століття.

Сцена 2. «Своє сонце й слово»

Візуальний ряд. Слайди із сходом сонця над українським полем, соняшники, калина. *Пошук: «схід сонця поле», «соняшники поле», «калина гілка».*

Ведучий 2. Кажуть, що людина, як рослина, тягнеться до світла. А яке світло у народу? Мова. Вірші Тараса Мельничука нагадують: немає сили без свого слова.

Читець 2

Не тільки плем’я, а й людина кожна Повинна мати своє сонце й слово, Тоді людина зможе те, що може, І не її – епоху переможе Й калині усміхнеться чорноброво (Т. Мельничук)

Відео: «Українське сонце зійшло», Kozak System.

Цікаво знати. 21 лютого — Міжнародний день рідної мови. Його проголосила ЮНЕСКО у 1999 році, а відзначають його з 2000 року. Дата пов'язана з подіями 1952 року в Дакці (Бангладеш), коли студенти вийшли на захист бенгальської мови.

Сцена 3. «Слово, що стало Піснею»

Візуальний ряд. Зіркове небо, лебеді над водою, портрет В. Симоненка (фото з відкритих джерел або з архіву школи).

Ведуча 1. Мова починається з колискової. І кожна мати бачить у своєму малюкові перше слово.

Читець 3

Вкраїнка Марія взяла сині очі у квітня – І погасли зорі… Воскресли зорі! І освітили мій шлях і долю, і слово, – Те слово, що стало початком Пісні про тебе, Що (коли тобі співатимуть барвінкової) Упаде перед тебе… (Т. Мельничук)

Пісня: Василь Симоненко — «Лебеді материнства», запис виконання Тараса Петриненка.

Цікаво знати. Василь Симоненко (1935–1963) прожив також мало, але його вірші стали піснями і продовжують жити в сучасній музиці.

Сцена 4. «Земля, означена мовою»

Візуальний ряд. Дніпр вранці, зоряне небо «Чумацький Віз», хата з травою, зимова стежка. *Пошук: «Дніпр вранці туман», «чумацький шлях небо зірки», «зимова стежка село».*

Читець 4

Дніпро чіпляється руками за чагарі і верболіз і гострить хвилю сивий камінь й спить горілиць Чумацькій Віз

роса пасе дзвінки і хата хова за пазуху село говорить мовчки з богом м’ята і з вітром гомонить крило (Т. Мельничук)

Читець 5

Це наша земля, означена мовою, травою червневою, стежкою зимовою, теплою колядкою, подібною до квітки. Ми знаємо, хто ми і знаємо – звідки (Жадан)

Ведучий 1. Мова значать землю і час: від червневої трави до зимової стежки, від колядки до веснянки.

Цікаво знати. У нашій державі українська мова — державна: це закріплено в статті 10 Конституції України. А 9 листопада в Україні відзначають День української писемності та мови.

Сцена 5. «Мадонна в камуфляжі»

Візуальний ряд. Слайди: синьо-жовтий прапор, світанок над полем, свічки. *Підбирайте делікатно, без травмуючих зображень.*

Читець 6 *(вірш Гліба Бабіча, 2018; повний текст — у вашій чернетці, тут подано початок і фінал)*

Не схиливши в покорі коліна, Не піддавшись брехні і проклонам, Посміхається Богу моя Україна – В камуфляжному вбранні мадонна. … Я світанок у полі зустріну, І побачу, крізь ранок бездонний, Бог до сонця за руку веде Україну – Камуфляжну, щасливу мадонну. (Г. Бабіч, 2018)

Ведуча 1. Це слова, які повертають нас до найголовнішого: мова нашої свободи буває важкою ціною вибору.

Пісня: Іван Франко — «Чого являєшся мені у сні», виконує Тарас Чубай («Плач Єремії»).

Цікаво знати. Перша друкована книга на українських землях — «Апостол» Івана Федорова, виданий у Львові у 1574 році. Це добра нагода нагадати, що люди берегли слово навіть тоді, коли друк був рідкісним.

Сцена 6. «У слові, як у зерні, — сонце»

Візуальний ряд. Зерно, росток, пшеничне поле, вода та небо. *Пошук: «зерно у долоні», «росток зерна», «вода і небо відбиття».*

Читець 7

Та знаю: мене колисала калина В калиновім лузі тонкими руками, Й калинова кров, як і пісня єдина, Горить в моєму серці гіркими зірками (І. Драч)

Коли ти говориш — народжується світ, коли ти мовчиш — він помирає. — Катерина Калитко, «Земля загублених, або Маленькі страшні казки» (2017)

Читець 8

Мова — це не просто звуки, не букви, що складають слова. Це — голос душі народу, його пам’ять і кров жива. — Борис Олійник, «Рідна мова» (1970-ті)

Читець 9

І в слові — як у зерні — сонце, І в слові — як у зерні — небо, І в слові — як у зерні — доля. — Іван Малкович, «Свічечка букви Ї», зі збірки «Вірші» (1984)

Читець 10

Слово — це найтонший струм. Його не видно, але ним усе тримається. — Юрій Андрухович, «Лексикон інтимних міст» (2011)

Ми живемо в мові. Як у воді — риба, як у сні — тиша. — Юрій Андрухович, «Екзотичні птахи і рослини» (1997)

Читець 11

Коли я вимовляю слово — воно проростає травою, і світ зеленіє довкола мене. — Василь Голобородько, «Зелен день» (1979)

Інтерактив для залу (за бажанням, 3–5 хв). Ведучі просять глядачів назвати одне улюблене українське слово або записати його на паперових «лісточках-ліхтариках», які потім кріпляться на стенді «Дерево слів». Найчастіше звучать слова «мама», «дім», «рідна», «весна».

Сцена 7. Фінал: «Слово вчителя» та Гімн

Візуальний ряд. Музика інструментальна. На екрані по черзі з'являються слова українських письменників (без фото, на темному фоні, повільне зображення тексту). Це можна поєднати з «запаленням» останнього ліхтаря.

Ірина Шувалова. Слово — це дихання. Без нього світ задихається. — зі збірки «Камінь садівник» (2020)

Катерина Калитко. Мова — це наш дім, але він завжди під обстрілом. — есе «Хто живе в цій хаті?», зі збірки «Ніхто нас тут не знає, і ми — нікого» (2021)

Катерина Калитко. Слова ростуть на попелі. Бо навіть після спалення щось проростає. — «Бунар» (2018)

Маріанна Кіяновська. Слово — це свідок. Воно пам’ятає навіть те, що ми хочемо забути. — «Бабин Яр. Голосами» (2017)

Ведучий 2. І коли ми кажемо «рідна мова», ми думаємо про тих, хто навчив нас її любити. Про вчителів.

Слово вчителя *(виступ викладача; підготуйте заздалегідь текст на 1–2 хвилини).*

Гімн України *(всі стоять; на екрані — прапор або текст Гімну; всі «ліхтарі» світять).*